

nøglehullet

NR. 3 2004

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Arkivet modtager stadig spændende nyopdagede fotografier. Dette dejlige billede viser dyrlæge Søren Peter Eilar Bonnichsen i en gig foran Lyng Kro omkring 1912. Bonnichsen var dyrlæge på egnen fra denne tid og omkring 25 år frem. I dette nummer af Nøglehullet præsenterer vi nogle få andre nytilkomne fotografier af flere forskellige kategorier.

PROGRAMMET

MANDAG den 18. OKTOBER kl. 19.30 i LYNGE SOGNEGÅRD NB!
Ved Gadekæret 2 C, 3540 Lyng. Parkering på p-pladsen på Lyng Bygade:

Polarforskeren KNUD RASMUSSEN fødtes i år for 125 år siden i Jacobshavn/Ilullissat, hvor faderen var præst. Men da Knuds ungdom udvikledes i Lyng Præstegård, synes vi, at han også er en del af vores lokalhistorie.

HANNE STRAGER, der er udstillingsleder på Zoologisk Museum, har sat sig grundigt ind i de dristige polar-ekspeditioner fra 1900-tallets start og vil fortælle om Knud Rasmussens eventyrlige liv.

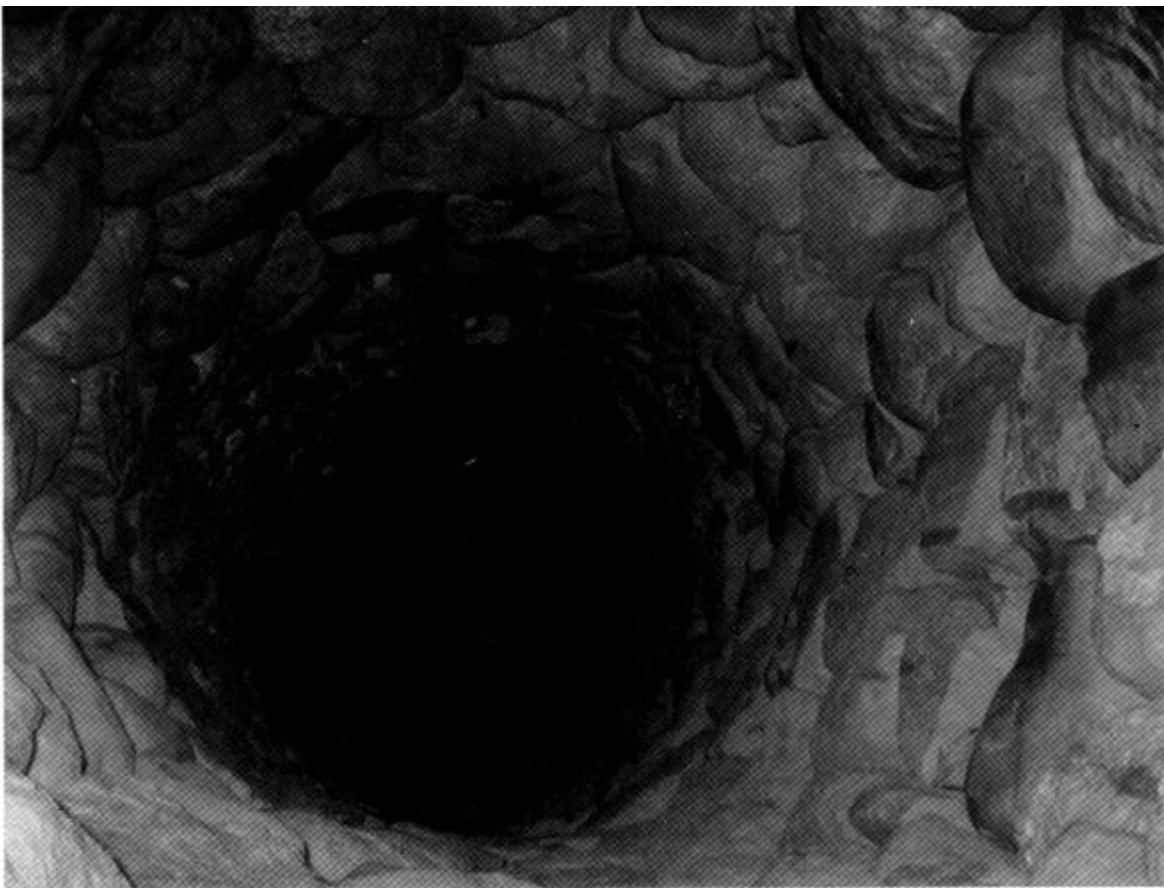

TIRSDAG den 23. OKTOBER kl. 19.30 på Kirkehøvegaard, Kirkehøven 10, Lillerød, 3450 Allerød

Før i tiden klarede man den daglige vandforsyning med egen brønd eller en bybrønd. Da den første landsdækkende lov om vandforsyning kom i 1926, blev princippet om, at vand er et alment gode, der bør være underlagt offentlig kontrol, slået fast, og udnyttelsen af vandressourcerne blev afhængige af en koncession. Sektionsleder i Gentofte Vandforsyning BO LINDHARDT fortæller om BLOVSTRØD NEDENSOGNS VANDVÆRKER – BRIKKER TIL LOKALHISTORIE FRA 1930'ERNE.

LØRDAG DEN 13 NOVEMBER: ARKIVERNES DAG

Som led i den årlige, landsdækkende arkiv-formidling holder også vort lokalarkiv **Åbent hus fra kl. 10.30 til 13.00**. Benyt lejligheden til at se det indre af Kirkehøvegaard, udvalgte arkivbilleder, kort mm, og medbring gerne materiale til snak, gave eller kopiering.

Et kik ned i dybet den dag, da dækslet blev fjernet. Nederst anes teglstensmuringen.

KIRKEHAVEGAARDS BRØND

Lige før sommerferien, midt i juni måned, blev et stykke af flisebelægningen på Kirkehavegaards gårdsplads gravet op. Der havde i længere tid været problemer med, at fliserne sank, og da det var lige udenfor døren til sal 1, var det til gene for brugerne af salen. Da fliserne blev fjernet viste det sig, at der nærmest var "åbent vand" i gruslaget nedenunder. Gert Lillegaard fra gårdens administration spurgte straks på Arkivet, om vi havde gamle fotografier af, hvor brønden havde ligget. Det har vi – og ganske rigtig stod pumpen nøjagtig samme sted, som fliserne sank. Men det var i første omgang ikke brøndens skyld, at der lå vand, for

brønden var lukket med et cementdække. Det var ovenpå cementen at vandet lå og ikke kunne komme væk. Flisemanden huggede hul i siden af brønden lige under cementlåget, og nu kunne man se ned i den flotteste, store kampestensbrønd.

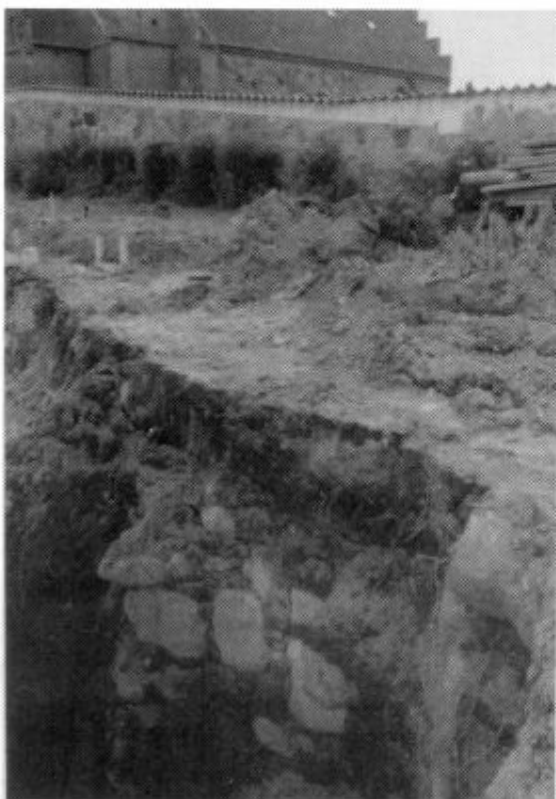
Kirkehavegaards gårdsplads i 1912 med den træpumpe, der stod over brønden (tv). I vognen ses gårdejerne Karen Andersen og broderen Jens Andersen samt bestyrerparret.

Vi havde stadig udgravningen af middelalderbrønden ved Blovstrød sognegård i frisk erindring, og derfor ringede vi til Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød. Museumsinspektør Finn Kramer kom hurtigt og beså brønden. Han var enig i, at den var flot, men han mente ikke, at der skulle gøres andet end en fotoregistrering, før brønden blev fyldt med sand.

Det var ikke nogen lille brønd. Diameteren var lige over 2 meter og dybden var 8 meter.

Man kommer til at tænke på den bybrønd, der blev fundet ved udgrav-

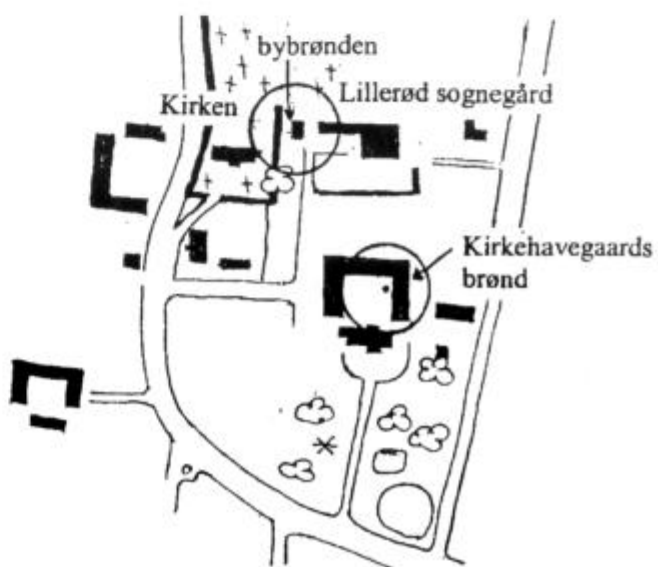
I juni 1980 stødte man under grundudgravning til den ny sognegård i Lillerød på en meget stor brønd – vel en fælles bybrønd – lige uden for kirkegårdsmuren. Kapelbygningen blev flyttet lidt, og også denne, lidt skadede brønd blev opfyldt med grus – og kan udgraves en dag.

Indhold fra bybrøndens dyb: stykke af middelalderlig tagsten og en del af en kronhjørnetak med lidt kranie, dvs ikke et „kastet“ gevir.

ningerne til Lillerød Sognegård først i 1980'erne lige op af kirkediget ved kapellet. Den brønd var 5 meter i diameter, og Nationalmuseet var meget interesseret i den. Tænk, at der er to så store brønde så tæt på hinanden! Nogle dage efter den første afdækning af Kirkehavegaards brønd kom der en enorm tankbil med sand, der blev pumpet ned i brønden. Derefter blev jorden fyldt op omkring den igen og fliserne lagt i nyt grus. I dag kan man ikke se, hvad der gemmer sig lige under fliselaget, - men vi har billederne!

BS □

PRINS VALDEMAR OG PRINSESSE MARIES HVILEHJEM I ALLERØD

Arkivet har lige modtaget en forespørgsel om Prins Valdemar og Prinsesse Maries Hvilehjem for gamle Sømænd, fra en mand, der samler på velgørenhedsmærker. Hjemmet i Allerød er afbildet på et velgørenhedsmærke fra 1931, og mærket er lavet i anledningen af et eller andet 60 års jubilæum dette år.

Hvilehjemmet kendte vi udmærket på Arkivet, men det er først indviet i 1928,

og Fondet, der drev hjemmet er fra 1925, så årstallet 1871, var lidt af en gåde. Heldigvis har vi på Lokalarkivet nogle eksemplarer af "Fondet – Organ for Prins Valdemar og Prinsesse Maries Fond", og heriblandt var et jubilæumsskrift fra 50 års jubilæet i 1975 med en historisk oversigt.

For at begynde med begyndelsen, så blev der oprettet en Sygekasse for Søfyrbødere i 1871 – og hermed er 60

Afslapning (hvile) i hvilehjemmets forhave. 1930'erne.

Spisestuen med mindeinskriftioner, 1929

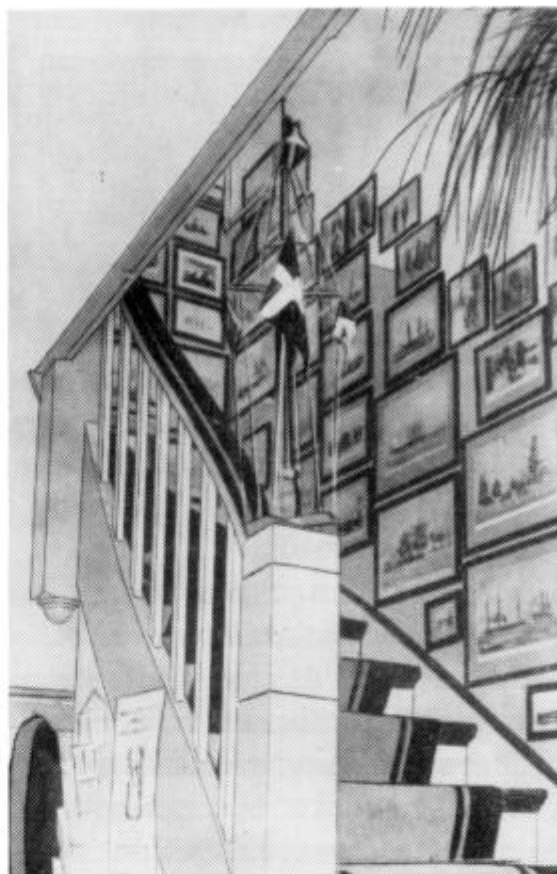

Dagligstuen 1929. Glasdørene vender mod haven.

års jubilæums-gåden løst, men historien om hvilehjemmet i Allerød er god, så vi fortsætter, hvor vi slap. Kontingentet i sygekassen var i starten 2 kr. om måneden, og blev man syg, var understøttelsen på 8 kr. om ugen. Ved død udbetaltes 100 kr. til de efterladte. Allerede i 1898 var der tale om at bygge en stiftelse til gamle søfolk, men idéen blev af mange grunde ikke til noget. Først da man i 1916 tillod medlemmernes sønner over 18 år at indmelde sig i sygekassen, skete der en hel masse. I 1919 blev Axel Larsen, der var søn af en tidligere fyrbøder, valgt til ny formand. Der var en opposition til det nye formandsemne, der lovede øretæver, men det endte alt sammen godt, og der blev nedsat et udvalg, som skulle arbejde på at få bygget et alderdomshjem for gamle søfolk.

Man kontaktede bl.a. grundlæggeren af ØK, H.N. Andersen, der gerne ville støtte den gode sag med 10.000 kr., hvis foreningen selv på tre måneder kunne skaffe 30.000 kr. Pengene blev skaffet og de 10.000 kr. udbetalt, og i 1921 købte foreningen Valdemarsgade 60-62 i København, der blev indrettet til alderdomshjem. Ved en ihærdig indsats lykkedes det at indsamle så store midler, at man også havde råd til at drive hjemmet.

I 1925 var Christian den 9.s yngste søn, prins Valdemar, der var søofficer (admiral) på besøg på alderdomshjemmet. Han blev så begejstret, for det han så, at han meddelte, at han gerne så sit og prinsesse Maries navn knyttet til hjemmet, hvorefter fondets navn blev Prins Valdemar og Prinsesse Maries Fond.

Trappen til første sal med maritim flagstang og skibsbilleder. 1929.

I en af Fondets formålsparagraffer står der, at det er Fondets formål "at sprede Sommer- og Juleglæde blandt de gamle og enlige". Det medførte, at bestyrelsen i 1928 købte en ejendom i Allerød og indrettede den til feriehjem 'for gamle Sømænd af alle Grader, deres Enker og ældre, ugifte Døtre til Minde om de 713 danske Sømænd, der under Verdenskrigen gav Livet for Danmark'. Ejendommen lå på Alléen nr. 4 i Allerød og var bygget af købmand L.S. Frederiksen. Alléen var en gammel jagtvej mellem Lillerød og Blovstrød, men pga. de nye beboere, blev vejnavnet efter ansøgning ændret til Prins Valdemars Allé.

Velgørenhedsmærker lavet i anledning af 60-året for stiftelse af Søfyrbødernes Sygekasse

Dagbladet Børsen bragte følgende foromtale af indvielsen af hjemmet den 15. juni 1928: 'Ude ved den lille Stationsby i Nordsjælland, som forbigøres af de fleste skovsøgende Søndagsgæster og derfor kun observeres fra Kupévinduet som et uinteressent Stoppested mellem de to mere gængse Mærkepæle: Birkerød og Hillerød, har der rejst sig en lille, 2-Etagers Bygning, som trods den tilbagetrukne Beliggenhed gør sig bemærket ved sit pyntelige Udseende og sin fuldkomne Harmoni med det omgivende Landskab. Det er Prins Valdemar og Prinsesse Mariés Hvilehjem for gamle Søfolk, rejst af Landsmænd Verden over til Minde om de danske Sømænd, der under Verdenskrigen gav Livet for Danmark. "Mindet" skal dette Hus kaldes, et betegnende Navn, der saa ganske svarer til den smukke Tanke og det humane Formaal. Der er ingen Tvivl om, at denne just ved sin Uberørthed saa idylliske Plet vil blive til Velsignelse for Søfartens gamle og syge eller nødlidende og derigennem staa som det smukkeste Minde om de brave danske

Mænd, der under haarde Vilkaar satte Livet ind for deres Fædreland. Omgivet af den nyanlagte, pertentligt holdte Have med sine blomstrende Træer og Buske, præsenterer Hjemmet sig overmaade vakkert, og samme minutiøse Omhu spores i det indre Udstyr. Værelserne oppe og nede er møbleret med Smag og praktisk Sans, Pladsen er udnyttet til det yderste; alt skinner af Properhed og over det hele hviler et Skær af Hygge og Harmoni, som lover godt Udbytte for Husets skrøbelige Gæster. Mange og store Gaver er skænket fra fjern og nær, og et ikke uvæsentligt Bidrag til Udsmyk-

Modtagelsesværelset med portrætter af Prins Valdemar og Prinsesse Marie. 1929.

ningen er ydet af en god dansk Mand, Konsul Hartmann i Ghent, der har sendt Hjemmet en Samling prægtig Palmer. Der er Plads til 15 Personer i Hjemmet, og man haaber at kunne anbringe 8 i en Art Filial ude i Byen. Fhv. Fabrikant Georg Larsen, Broder til Formanden for Prins Valdemar og Prinsesse Maries Fond, Administrator Axel Larsen, bliver Hjemmets Tilsynsførende og Bestyrer, medens Administrator er Formand for Tilsynsraadet paa 8 Personer. Officielt aabnes Hjemmet paa Prins Valdemars 70 Aars Fødselsdag den 27. Oktober, men reelt tages der efter Prinsens eget Ønske imod Gæster allerede den 19. Juni, og der er stillet Beløb til Raadighed, saa at 36 af Søfartens gamle kan faa 8 Dages gratis Rekreationsophold i Sommer. Paa Fredag finder den højtidelige Indvielse Sted under Overværelse af Fondens Protektor, Hs. kgl. Højhed Prins Valdemar. Udenrigsministeren og Forsvarsministeren samt en lang Række Notabiliteter indenfor de Kredse, der har Tilknytning til Hjemmet.”

Hvilehjemmet blev indviet den 15. juni 1928 i storm og regn med deltagelse af flere prinser og en enkelt prinsesse. Prins Valdemar holdt en tale om det store arbejde, der blev udført af Fondet og ikke mindst formanden, og han lykønskede de gamle søfolk, der skulle finde ”Hvile for sjæl og Legeme i Hjemmet.” Sømandspræsten A. V. Storm holdt en ”gribende Indvielsestale”, og unge piger i hvide kjoler med røde bandolerer bar Dannebrog frem til flagstangen i hjemmets have, eskorteret

af drengespejdere fra 1. Lillerød Trop. Her holdt hjemmets administrator Axel Larsen en flagtale, og ”derefter lyste pastor August Andersen, (Blovstrød) Velsignelsen over det nye Hjem og dets Geming.”

Nu var hvilehjemmet behørigt indviet og i de næste knap tres år, var det rammen om flere tusinde gamle søfolk og deres familiers sommerophold i Allerød. Man var ikke i tvivl om, at det var et hus med tilknytning til søen. På altanen sad et stort skibsrat fast midt på rækværket, og ti minutter før hvert måltids begyndelse, blev der slået otte glas.

I anledning af hjemmets 50 års jubilæum i 1978 bragte Frederiksborg Amts Avis en stor artikel, hvor redaktør Karen Nordstrøm interviewede bl.a. Carla Hansen på 77 år, der havde været bestyrer i Allerød i de sidste 15 år. ”I dag ved mange i Allerød ikke, at man har sådan et feriehjem liggende, men før i tiden, hvor man ikke talte så meget om at komme hinanden ved, men til gengæld gjorde noget for at glæde hinanden, var hjemmet et led i bybilledet, som man holdt af. De faste beboere i Allerød så frem til hyggelige samtaler med sommerens feriegæster, der havde meget at berette ude fra den store verden. Man bragte jordbær eller andre lækkerier til hjemmets beboere, fra blomsterhandleren kom der en smuk buket til hvert søndagsbord. Man besøgte hjemmet og spillede, sang og fortalte, eller man inviterede feriegæsterne hjem i sine egne stuer for at hygge sig med dem. Alt dette faldt bort for omkring 15 år siden, da Allerød fik vokseværk.”

Indkørslen fra Prins Valdemars Alle 1929. Vejen fik kongehusets tilladelse til det fine navn, før hed den bare Alléen.

Hvilehjemmet i Allerød havde i jubilæumsåret både økonomiske problemer og aldersmæssige problemer hos hjemmets hjælpere. Fru Hansigne Christensen kaldet "Ras" var 85 år og hjalp til i feriehjemmet hele sommeren på 30. år. Bestyrelsesformanden Carl Christiansen fortalte: "Jeg skriver og skriver til forskellige firmaer for at få bidrag, og det er en stadig kamp. Man kan godt af og til tænke på, hvem der skal gøre arbejdet, når vi falder bort, uden at de skal have kæmpegager." Men Christiansen beklagede sig ikke. –

DKP i Allerød udgav i 1985 nogle fotografiske postkort med nedrivningstruede huse – for at gøre opmærksom på bevaringsværdien.

"Har man oplevet den glæde, de gamle sømænd eller deres koner og enker har af et ferieophold i Allerød efter at have tilbragt vinteren alene i en lille lejlighed i København, så har de mange år rigeligt været sliddet værd."

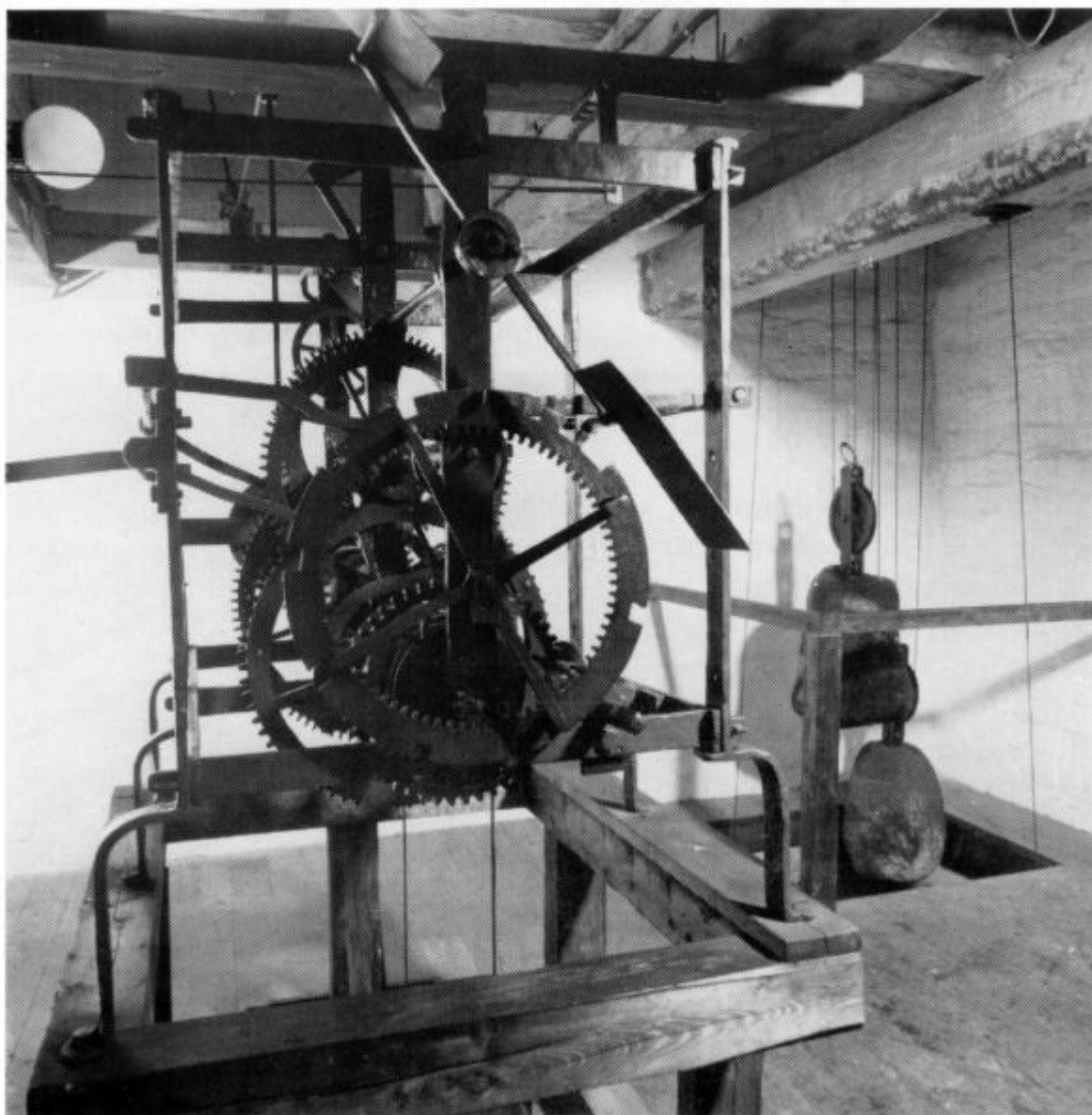
Hvilehjemmet blev i 1980 solgt til Allerød Kommune, der i nogle år bl.a. udlejede det til husvilde. Da ejendommen ikke blev vedligeholdt, var det tidligere så smukke hjem efterhånden temmelig ramponeret, og det blev nedrevet i begyndelsen af 1990'erne. I dag ligger Allerød Almennyttige Boligselskabs etagebyggeri på stedet.

BS □

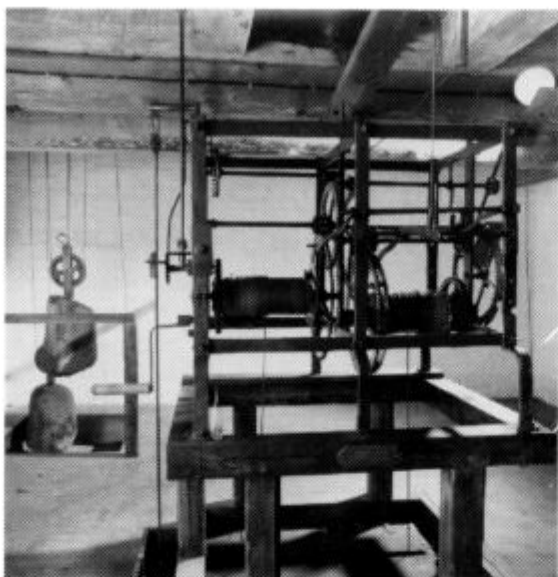
TIDEN GÅR – URET STÅR

I 1920-erne har en flittig hånd fra lokale aviser udklippet referater fra sognerådsmøder og referater af, hvad Blovstrød sogneråd og menighedsråd ellers har markeret sig med.

Udklippene er omhyggeligt klæbet ind i en bog, der øjensynligt egentlig har været tænkt anvendt til regnskabsføring. Er den flittige et sognerådsmedlem, eller måske den for nylig ansatte kommunesekretær til en års-løn på 4.000 kroner? Et beløb flere sognerådsmedlemmer syntes var fråde til ingen nytte – ifølge et af udklippene. Det med at bruge penge var i øvrigt noget svært noget.

Urværket i Blovstrød kirkes tårn, 1987.

Urværket og stenlodderne, 1987.

Onsdag den 31. maj 1929 var der kirkesyn i Blovstrød kirke ved Provst Simon Hansen fra Helsingør, og forskellige mangler og skavanker blev noterede til udbedring.

Man konstaterede – som åbenbart flere gange tidligere ved kirkesyn – at kirkens tårnure ikke gik.

”Tårnuret skal sættes i gang inden udgangen af 1929!” lød provstens manende ord i protokollen, så sognerådet indhentede et tilbud fra urmager Eriksen – Køje i Hillerød: 750 kroner.

Det var jo forfærdelig mange penge, så man talte i sognerådet om at formå en 7-8 af sognets beboere til at yde 100 kroner hver, det var jo alt, hvad der behøvedes, så var problemet løst.

Året (1929) går, og i december giver menighedsrådet lyd fra sig: ”Nu skal tårnuret repareres!”

Så bliver der stille igen.

Uret siger heller ikke noget.

Den 30. august 1930 lyder der så en røst i sognerådet: ”Nu skal uret gå!” Man får et tilbud fra urmager Schwarz i Lillerød: 350 kroner – sagen henlægges.

Men så en dag (der er desværre ingen dato på udklippet) løftede sognerådsformanden sin røst: Han mente, at nu kunne man ikke være bekendt at vente længere, man havde for et år siden fået et tilbud fra ”Uretablissementet” på 950 kroner med 10 års garanti, og hvis man ikke fornyede urskiven af kobber, reduceredes prisen med 200 kroner. Man stemte i rådet. Et medlem mente: ”Har uret stået så længe, er det nok fordi tidligere sogneråd har indset det meningsløse i udgiften!”

En anden mente, at pengene skulle komme privat!

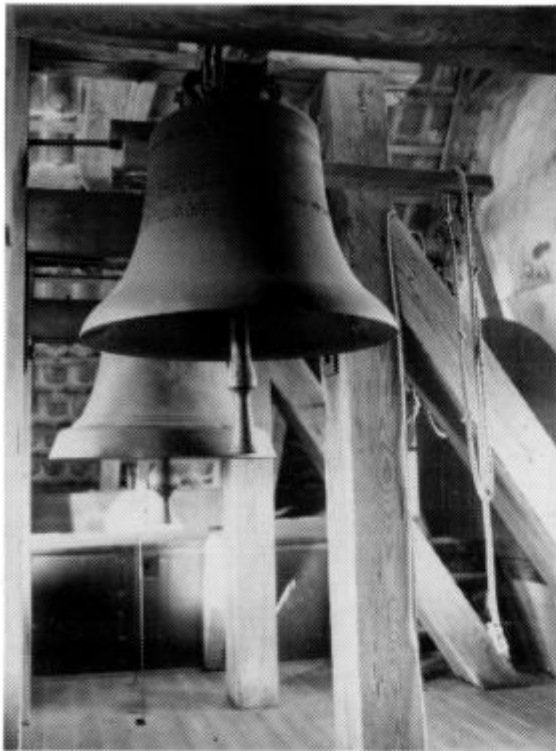

Blovstrød kirke med tårnurets skive, 1930.

Kirkerummet før og efter restaureringen i 1927.

Kirkeklokkerne fra 1832 og 1836.

Stemmetallene blev 6 for og 2 imod.

Uret, der er fabrikeret af Poul Petersen, København i 1750, og repareret i 1850 kom nu endelig i gang efter at have stået siden 1883.

Det går endnu.

Så vidt udklippene – og pressen.

Den tidligere smedemester i Blovstrød, Gunnar Hansen skriver i sine erindringer også om tårnuret – en lidt anden historie:

Han skriver, at mens han var dreng, var der kun een viser på uret – og det gik ikke.

I 1952 blev Gunnar Hansen kirkeværge, og et par unge mennesker, der havde overtaget ur-mager Carl Poulsens forretning gennemgik uret, og mente, at det kunne man lige så godt

kassere. Kommunen arrangerede så en forbindelse med tåmurfabrikant Bertram Larsen, der, da han så uret, mente, at det ville være en dødssynd at kassere det. Han hævdede, at det var fra 1400-tallet, mægt til et, han havde restaureret i Lyngby kirke, og det var fra 1492. Larsen fik til opgave, at gøre uret i stand. Det blev rensat og kogt af i syre, enkelte dele blev udskiftet, og de gamle hængt op i tårnet. Viserne og tallene blev belagt med bladguld. Uret er et 48-timers værk, som går ved lodder (store kampesten). Så vidt Gunnar Hansen. Klokkeren slår – uret går.

Per J. Jørgensen □

Kilder:

Avisudklip 1920-1930 (360 stk.)

Blovstrød præstegårds arkiv
(Gunnar Hansens erindringer)

ARKIVNYT

BLOVSTRØD-MALERI TIL ARKIVET

I bryllupsværelset på Allerød Rådhus hang i mange år et maleri, der må være fulgt med fra kommunekontoret i Blovstrød ved sidste kommunefusion i 1970. Billedet var blevet flænget diagonalt ved hærværk, og Rådhuset tilbød Arkivet at få det overført. Vi har nu restaureret billedet (60x70 cm), der er malet på lærred og signeret Robert Skånstrøm – uden årstal.

Motivet er den nu lukkede Smedegyde, der gik fra Kongevejen til Kirken. Ude ved Kongevejen lå "Bønne Marie"s høkerhandel og den gamle smedie, der begge blev ofret ved vejens udvidelse i 1952.

Sådan så det ud, da man byggede Bornings Isenkram på M.D. Madsensvej nr. 6 i 1959. Nu er både den og villaen ved at blive revet ned.

Det ligner jo ikke traditionelt kvindearbejde, men på Blovstrød teglværk var der arbejde at få for både mænd, kvinder og børn i 1950'erne. Vi har ikke fulde navne på de tre piger, som måske genkendes endnu.

I 1950'erne arbejdede Peder Eriksen på Blovstrød teglværk, hvis markante tipvogne med træunderstel ses i baggrunden.

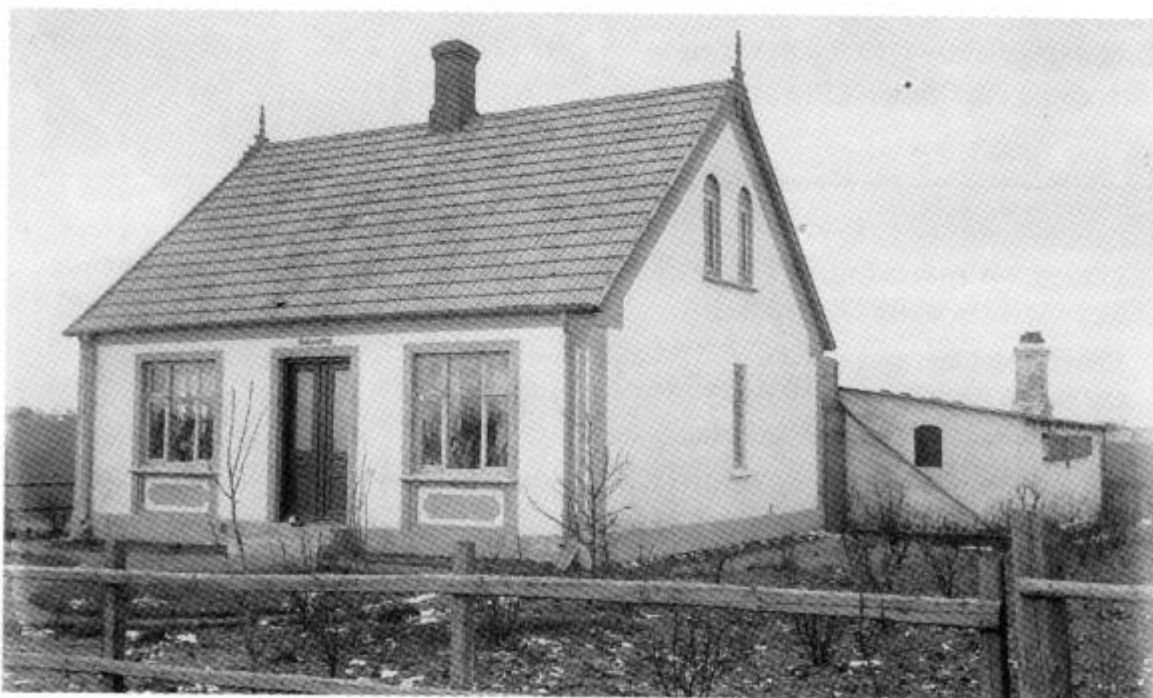
Postkort med hilsen fra Lyngby Brugsforening. Uden år.

Damhuset på Frederiksborgvej – lige overfor Gl. Lyngbyvej – set fra Lillerød gadekær. Uden år – men sandsynligvis ca. 1915. Den nyere tilbygning til det gamle stråttækte hus var i en periode forsamlingshus.

Den kendte Slangerup-fotograf Knud Larsen har efterladt mængder af fotografier, heraf en del fra Lynge-egnen, hvor han voksede op. Fra ca. 1920 ses her stuehuset fra Holmevang på Kærhøjgårdsvej 9 i Lynge.

Huset med navnet Baunehøi skulle ligge på Lynge Bygade bag den gamle smedie, men bygningen passer ikke helt med den, der stadig ligger der. Kan også være det forsvundne stuehus fra smedien – som også er væk nu.

BYVANDRING

Foreningens sommertur i juni var en byvandring i det gamle Lillerød. Vi var

heldige med vejret denne aften, men ikke rigtig forberedt på så flot et fremmøde. På et tidspunkt blev der talt 117 personer, og det er næsten for mange, hvis alle skal følges ad og høre fortællingen undervejs!

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Kirkehavegaard, Kirkehaven 10, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 17 08 91. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm.

Henvendelse kan også ske til:
Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26 (kun aften),
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LAFAK@mail.tele.dk – Hjemmeside: www.lafak.dk.

"Nøglehullet" er foreningens og arkivets medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm og Ole Høegh Post. Tryk: Preben Jensen.

Oplag: 400 ekspl. ISSN 0905-4146.

Oktober 2004.

Alle kortudsnit har Copyright Kort og Matrikelstyrelsen, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

Fotos med kendt fotograf: Theodor Andersen: 10, 13n – A. Bång: 18n – Jess Buusmann: 11, 12, 14 – DKP, Allerød: 10 – Lise Hübbe: 12 – Finn E. Kramer: 3ø – Knud Larsen: 19 – Ole Høegh Post: 4, 15 – Poul Tyron: 20.

